

ungdata

**Veileder for
kommuner og fylkeskommuner**

Innhold

En veileder for gjennomføring av ungdataundersøkelsene	4
1. Kort om kommunens/fylkeskommunens oppgaver	4
2. Hva er Ungdata?	4
3. Ansvar og roller i Ungdata	5
4. Slik gjennomføres ungdataundersøkelsene	5
4.1 Kom i gang	5
4.2 Forankring, tverrfaglig samarbeid og ungdoms medvirkning	6
4.3 Tilbud og kontrakt	6
4.4 Kommunens/fylkeskommunens ansvar og oppgaver	6
4.4.1 Ungdatakoordinator i kommunen/fylkeskommunen	6
4.4.2 Liste over oppgaver og ansvar	6
4.5 Informasjonsbrev til skolene	7
4.6 Innsamling av elevtall og kontaktinformasjon til skolene	8
4.6.1 Barne- og ungdomstrinnet: Prinsipper for å inkludere spørsmål om kjønn og klassetrinn ...	8
4.6.2 Skjema for skoleopplysninger (barne- og ungdomstrinnet)	8
5. Resultatrapporter	9
6. Ungdataportalen	10
6.1 Kommune-/fylkesbruker	10
6.2 Oppfølging av svarinnlegg	10
6.3 Avslutning av undersøkelsen	10
6.4 Nedlasting av standardrapporter	10
6.5 Rapporter med egenkomponerte spørsmål	10
6.6 Bestilling av prisede rapporter fra Rambøll	11
6.7 Skolene mottar informasjon og materiell via Ungdataportalen	11
7. Gjennomføringen på skolene	11
7.1 Roller ved skolene	11
7.2 Informasjon til foresatte og elever	11
7.3 Innlogging med tilfeldig engangskode	12
7.4 Bekreftelse via nettskjema	12
7.5 Beredskap	12
7.6 Gjennomføringen i klasserommet	12
7.7 Følgende gjelder for gjennomføring i klasserommet	12
7.8 Besvarelse av spørreskjema	13
7.9 Melding om avsluttet undersøkelse	14
8 Personvern	14

8.1 Barneskolen og ungdomsskolen: anonym datainnsamling.....	14
8.2 Videregående skole: innsamling av indirekte personidentifiserbare opplysninger.....	14
8.2.1 Konfidensialitet	15
8.2.2 Oppbevaring av data	15
8.2.3 Unntak fra retten til innsyn, retting og sletting av opplysninger	15
9. Spørreskjema.....	15
9.1 Tema i spørreskjema	16
9.2 Valg av spørsmål i samarbeid med KoRus.....	16
9.2.1 Tilleggsmodul om selvskading.....	16
9.3 Sammenlikning av resultater lokalt, regionalt og nasjonalt.....	16
9.4 Tilgang til spørreskjemaene	16
10. Prislister for rapporter og egendefinerte spørsmål.....	17
11. Bruksrett og utlevering av data.....	17
12. Offentliggjøring av resultater	17
13. Ungdata.no.....	18

Veilederen er utarbeidet av Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet – storbyuniversitetet og landets syv kompetansesentre på rusfeltet [KoRus Sør](#), [KoRus Øst](#), [KoRus Oslo](#), [KoRus Vest Bergen](#), [KoRus Vest Stavanger](#), [KoRus Midt-Norge](#), [KoRus Nord](#).

En veileder for gjennomføring av ungdataundersøkelsene

Dette er en veileder for kommuner og fylkeskommuner som gjennomfører ungdataundersøkelser. Her finner du informasjon om hvordan du bestiller og gjennomfører en ungdataundersøkelse. Veilederen gir informasjon om kommunens/fylkeskommunens ansvar og oppgaver, som man må sette seg inn i. Samtidig skal veilederen kunne fungere som et «oppslagsverk» om alt som er relevant når det gjelder Ungdata for kommuner/fylkeskommuner.

NB! Det er svært viktig at de som skal ha ansvar for gjennomføringen av Ungdata setter seg godt inn i kommunens/fylkeskommunens og skolenes oppgaver og ansvar (avsnitt 1. til avsnitt 7.).

I 2020 tar Ungdata i bruk en ny portal for gjennomføring av undersøkelsene - Ungdataportalen. Kommunen/fylkeskommunen vil få opprettet en bruker for de oppgavene de skal utføre i portalen (se mer om dette under avsnitt 6. Ungdataportalen) **NB! På grunn av forsinkelser fra teknisk leverandør vil det være NOVA som gjør dette i 2020.**

1. Kort om kommunens/fylkeskommunens oppgaver

Arbeidet med ungdataundersøkelsen i kommunen/fylkeskommunen skal være forankret på ansvarlig nivå, det vil si på rådmann/kommunalledernivå eller fylkeskommunalledernivå.

Kort oppsummert er kommunens/fylkeskommunens oppgaver følgende:

- a) Opprette en ungdatakoordinator i kommunen/fylkeskommunen som har ansvaret for gjennomføringen lokalt.
- b) Signere kontrakt om gjennomføring av undersøkelsen.
- c) Sørge for at skoler som skal delta stilles til disposisjon (ev. også privatskoler).
- d) Informere skoleledelsen og sørge for at det opprettes en kontaktperson på hver skole.
- e) Innhente navn, e-postadresse og telefonnummer for kontaktpersonen fra hver skole som skal delta.
- f) Innhente oversikt over elevtall for skolene som skal være med i undersøkelsen. For skoler med færre enn 100 elever må det også innhentes oversikt over hvordan elevene er fordelt på klassetrinn og kjønn (se avsnitt 4.6).
- g) Fylle ut «Skjema for skoleopplysninger» fra KoRus/NOVA med opplysninger om elevtall og e-postadresse til kontaktpersonen på skolen. Skjemaet returneres til Ungdatasekretariatet ved NOVA til ungdata@oslomet.no.
- h) Sørge for at undersøkelsen blir gjennomført etter de retningslinjer NOVA/KoRus har satt (se avsnitt 4.3 Tilbud og kontrakt).
- i) Følge opp at skolene klarer å gjennomføre etter oppsatt tidsplan. Hvor mange elever som har svart på undersøkelsen kan man følge med på fortløpende i Ungdataportalen.
- j) Melde ifra til KoRus når undersøkelsen skal avsluttes.

2. Hva er Ungdata?

Ungdata er et kvalitetssikret og standardisert system for lokale spørreskjemaundersøkelser for barn og unge. Ungdata tilbys som et gratis tilbud til alle norske kommuner og fylkeskommuner.

Formålet med ungdataundersøkelsene er å skaffe et kunnskapsgrunnlag for kommunalt og fylkeskommunalt plan-, styrings- og utviklingsarbeid knyttet til folkehelse og forebyggende arbeid rettet mot barn og ungdom. Det er også et mål å framskaffe data om ungdom som gir grunnlag for

nasjonale og lokale sammenlikninger over tid. Data fra undersøkelsen brukes i forskning og i utdanning.

Ungdataundersøkelsene gjennomføres ved at skoleelever på barnetrinnet (5.-7.trinn), ungdomstrinnet (8.-10.-trinn) og i videregående opplæring (Vg1-Vg3) svarer på spørsmål om ulike sider ved livet sitt. Undersøkelsene foregår i skoletiden og gjennomføres elektronisk.

På barnetrinnet og på ungdomstrinnet gjennomføres Ungdata som anonyme undersøkelser, men på videregående skole samles det inn indirekte personidentifiserende data (se mer om dette under avsnitt 8. Personvern). Dette har også konsekvenser for hva kommunen vs. fylkeskommunen må gjøre for å gjennomføre en ungdataundersøkelse.

3. Ansvar og roller i Ungdata

Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet – storbyuniversitetet, har ansvar for gjennomføringen av ungdataundersøkelsene i samarbeid med landets sju regionale kompetansesentre innen rusfeltet. Kommunen/fylkeskommunen samarbeider med KoRus i sin region.

NOVA ved OsloMet har det overordnede faglige og juridiske ansvaret for undersøkelsene, og for å sikre at datainnsamlingen foregår i tråd med lover, regler og etiske retningslinjer. NOVA har ansvaret for at data samles inn og oppbevares slik at respondentenes integritet og konfidensialitet er ivaretatt.

KoRus bistår kommuner og fylkeskommuner i sin region med planlegging av undersøkelsen, utforming av spørreskjema - valg av tilleggsmoduler og eventuelt utforming av egenkomponerte spørsmål (se mer under avsnitt 9. Spørreskjema), og veiledning om gjennomføringen. KoRus kan også, etter nærmere avtale med kommunen, delta i den lokale drøftingen av resultatene fra undersøkelsen.

Helsedirektoratet finansierer Ungdata gjennom et årlig tilskudd via statsbudsjettet. Tilskuddet dekker gratistilbudet til kommuner og fylkeskommuner og sekretariatet ved Ungdatasenteret.

Kommunen/fylkeskommunen har ansvar for den praktiske gjennomføringen lokalt.

Skolen administrerer datainnsamlingen på skolen, som gjennomføres i skoletiden.

Rambøll er teknisk leverandør for ungdataundersøkelsene og Ungdataportalen.

4. Slik gjennomføres ungdataundersøkelsene

4.1 Kom i gang

Kommuner og fylkeskommuner som ønsker å gjennomføre Ungdata må enten ta kontakt med KoRus i sin region eller motta en invitasjon fra KoRus om dette.

I løpet av de siste årene har alle fylker i landet, med unntak av Møre og Romsdal, gått over til å gjennomføre fylkesvise ungdataundersøkelser. Da gjennomføres det undersøkelser både på ungdomsskolene og på de videregående skolene. Dette har medført store fordeler når det gjelder samordning, effektiv organisering og kvalitetssikring av undersøkelsene. I 2020 vil det gjennomføres samlede undersøkelser i Trøndelag og Innlandet, samt oppfølgingsundersøkelse i Buskerud (i Viken). I 2021 planlegger Oslo, Vestfold og Telemark, Vestland, samt Troms og Finnmark fylkesundersøkelser.

4.2 Forankring, tverrfaglig samarbeid og ungdoms medvirkning

Ungdataundersøkelsen skal forankres på rådmann-/kommunalledernivå eller fylkeskommunalledernivå. Videre er det viktig at ungdataundersøkelsen gjennomføres slik at det muliggjør tverrfaglig samarbeid innad i kommunen/fylkeskommunen. Det bør også legges til rette for ungdoms medvirkning i planlegging av undersøkelsen, i analyser av resultatene og når det gjelder hvordan resultatene skal brukes i etterkant av undersøkelsen.

4.3 Tilbud og kontrakt

Kommunen/fylkeskommunen inngår en avtale med KoRus og NOVA, OsloMet, der de ulike partenes forpliktelser i samarbeidet beskrives.

Kommunen/fylkeskommunen får tilsendt tilbudsbrev med kontrakt fra NOVA, for gjennomføring av ungdataundersøkelsen i kommunen/fylkeskommunen (kontrakt er elektronisk signert av NOVA og KoRus). **Kommunen aksepterer kontrakten ved å signere den og returnere den til OsloMet.** Når NOVA har mottatt den signerte kontrakten, vil NOVA sende en kopi av den signerte avtalen til KoRus.

NB! Ved retur av kontrakt til NOVA, skal kommunen bruke NOVAs saksreferanse (20/00121 eller 19/00326 (se tilbudsbrev)), og følgende e-postadresse: post@oslomet.no (ev. sende per post til postadresse: OsloMet – storbyuniversitetet, Postboks 4, St.Olavs plass, 0130 OSLO).

4.4 Kommunens/fylkeskommunens ansvar og oppgaver

Kommunen/fylkeskommunen (avhengig av hvem som er oppdragsgiver for undersøkelsen) har ansvaret for den praktiske gjennomføringen lokalt.

4.4.1 Ungdatakoordinator i kommunen/fylkeskommunen

Kommunen/fylkeskommunen må utnevne en ungdatakoordinator, som leder planleggingen og gjennomføringen av ungdataundersøkelsen. Koordinatoren skal påse at kommunens/fylkeskommunens forpliktelser i ungdatasamarbeidet ivaretas, og er bindeleddet mellom KoRus/NOVA og skolene.

Det vil være koordinator sin oppgave å rekruttere, motivere og veilede skoler som skal delta i undersøkelsen, samt å sørge for at skolen utfører sine oppgaver knyttet til gjennomføringen av undersøkelsen etter de prosedyrer og retningslinjer NOVA har satt.

4.4.2 Liste over oppgaver og ansvar

- a. Kommunen/fylkeskommunen må **signere kontrakt** og returnere denne (se over i avsnitt 4.3 Tilbud og kontrakt).
- b. Kommunen/fylkeskommunen skal sørge for at **skolene som deltar i undersøkelsen stilles til disposisjon**.
- c. For skoler som har sagt ja til å delta skal det **sendes et brev til skoleledelsen** med informasjon om skolens ansvar og gjennomføring av ungdataundersøkelsen på skolen (koordinatoren mottar et standard brev fra NOVA/KoRus, som skal benyttes).
- d. Kommunen/fylkeskommunen skal sikre at **skolene stiller nødvendige ressurser til rådighet** – klasserom, datamaskiner og voksne personer som kan administrere undersøkelsen i klasserommet.
- e. **Det skal opprettes en kontaktperson på hver skole**, som får ansvar for gjennomføringen på sin skole. Ungdatakoordinatoren i kommunen/fylkeskommunen skal **innhente kontaktopplysninger for denne kontaktpersonen, og elevtall** tilsvarende antall elever som blir invitert til å delta i undersøkelsen.

- f. **Ungdatakoordinatoren for barnetrinnet og/eller ungdomstrinnet skal registrere elevtall og e-postadresse til skolens kontaktperson i et eget skjema** (les mer om dette under avsnitt 4.6 Skjema for skoleopplysninger). Skjemaet skal returneres til NOVA på e-post ungdata@oslomet.no, eller til kontaktpersonen hos KoRus – etter avtale. NOVA registrerer opplysningene i Ungdataportalen (les mer om dette under avsnitt 6. Ungdataportalen). Det blir da automatisk opprettet et tilsvarende antall engangskoder som elevene skal logge seg inn med for å svare på undersøkelsen, som antall registrerte elever.
- g. **Ungdatakoordinatoren for fylkeskommunen skal registrere elevtall og e-postadresse til skolens kontaktperson direkte i Ungdataportalen** (les mer om dette i avsnitt 6. Ungdataportalen) **NB! På grunn av forsinkelser fra teknisk leverandør vil det være NOVA som gjør dette i 2020.**
- h. Kommunen/fylkeskommunen har ansvar for at **skolene gjennomfører datainnsamlingen etter de prosedyrer og retningslinjer NOVA/KoRus har satt.**
Les alt om dette i avsnitt 7. Gjennomføring på skolene, og se punktene under:
- **Alle foresatte må informeres om undersøkelsen.** Det er viktig at skolene sender informasjon til foresatte og elever **minst 14 dager før oppstart** av datainnsamlingen. Dette skal gjøres via vanlig brevpost eller gjennom de kanalene skolene normalt bruker for å nå ut med viktig informasjon, for eksempel via elektronisk post. Ranselpost er ikke tilstrekkelig. Dersom man ønsker å benytte andre kanaler for å informere foresatte må dette avtales særskilt med NOVA. Dette gjøres via KoRus.
 - **Foresatte til barn under 18 år har mulighet å reservere sitt barn fra å delta i undersøkelsen.**
 - **Alle elever som deltar i undersøkelsen skal få tilstrekkelig informasjon på skolene før elevene skal svare på undersøkelsen.** Det skal informeres om at undersøkelsen er frivillig, om formålet med undersøkelsen, at de kan hoppe over spørsmål dersom de ønsker det, eller slutte å svare hvis de ønsker det, samt om formålet med undersøkelsen. Dette gjøres ved at administratoren viser en informasjonsfilm eller leser opp informasjonsteksten fra instruksene for alle i klasserommet før de svarer på undersøkelsen.
- i. Kommunen/fylkeskommunen har ansvar for å **informere helsesykepleier og/eller andre relevante hjelpetjenester** i kommunen om undersøkelsen, før gjennomføringen finner sted. Det må etableres en **beredskap for elever** som ønsker å ta kontakt med hjelpeapparatet i forbindelse med deltakelse i undersøkelsen.
- j. Kommunen/fylkeskommunen skal **bistå og følge opp gjennomføringen på skolene** for å sikre en god svarprosent.
- k. Skolene skal melde fra til ungdatokoordinatoren i kommunen/fylkeskommunen når de er ferdige med datainnsamlingen. **Ungdatakoordinatoren avslutter undersøkelsen ved å trykke på «Avslutt» i Ungdataportalen.**

4.5 Informasjonsbrev til skolene

Ungdatakoordinatoren i kommunen/fylkeskommunen vil, som nevnt over, motta et informasjonsbrev fra KoRus/NOVA som skal sendes til skoleledelsen fra KoRus/NOVA. I brevet står det alt skolen skal gjøres kjent med når det gjelder gjennomføringen av undersøkelsene. Skolen får også et vedlegg som viser hvilken informasjon kontaktpersonen ved skolen vil motta fra KoRus/NOVA

via Ungdataportalen. Kontaktpersonen vil motta denne informasjonen når undersøkelsen er registrert og godkjent i Ungdataportalen (se avsnitt 6. Ungdataportalen).

4.6 Innsamling av elevtall og kontaktinformasjon til skolene

Merk!:

- **Ungdatakoordinator i kommunen som har ansvar for ungdataundersøkelser på barne- og/eller ungdomstrinnet, skal fylle ut «Skjema for skoleopplysninger», og returnere dette til NOVA eller det aktuelle KoRus – etter avtale.**
- **Ungdatakoordinator i kommunen/fylkeskommunen som har ansvar for ungdataundersøkelser på videregående skole, skal registrere elevtall og e-postadressen til kontaktpersonen på skolen, i Ungdataportalen (les mer om dette i avsnitt 6. Ungdataportalen). NB! På grunn av forsinkelser fra teknisk leverandør vil det være NOVA som gjør dette i 2020.**

4.6.1 Barne- og ungdomstrinnet: Prinsipper for å inkludere spørsmål om kjønn og klasstrinn
Det er et ufravikelig krav i Ungdata om at alle undersøkelser på barnetrinnet og ungdomstrinnet skal være anonyme. Spørreskjemaet til Ungdata inneholder spørsmål om kjønn og klasstrinn. Dette er spørsmål som vil kunne føre til at undersøkelsen ikke blir anonym i små kommuner eller på skoler med få elever.

Det er også satt et krav til at det må være minst 20 elever totalt for at det kan gjennomføres en Ungdataundersøkelse i kommunen.

Prinsippene over gjelder altså også på skolenivå, dersom kommunen ønsker at elevenes skoletilhørighet skal registreres. I kommuner med flere små skoler kan dette løses ved at skolene slås sammen med hverandre, eller med større skoler. På denne måten kan bakgrunnsspørsmålene kjønn og klasstrinn stilles til flere av kommunens elever.

Innsamling av opplysninger om skoletilhørighet

Hvis det skal samles inn opplysninger om hvilken skole elevene går på (skoletilhørighet), er det satt et krav til at det må være minst 10 elever av hvert kjønn på hvert klasstrinn på hver skole. Hvis det ikke er slik, og man vil ha med skoletilhørighet i en undersøkelse, må man slå sammen skoler. Skoler som er for små og ikke oppfyller dette kravet, må derfor slås sammen med en eller flere andre skoler. De sammenslåtte skolene må til sammen oppfylle minstekravet med 10 av hvert kjønn på hvert enkelt klasstrinn. Som oftest vil det være slik at der det er færre enn 75 elever som skal delta i undersøkelsen, vil ikke spørsmål om klasstrinn kunne inkluderes. Dersom det er færre enn 30 elever, fjernes spørsmål om kjønn. Det er også mulig å velge bort bakgrunnsvariabler for små enheter om kommunen ønsker det. I så fall må det meldes fra om via Skjema for skoleopplysninger (i kommentarfeltet i arkfane for skoleopplysninger).

4.6.2 Skjema for skoleopplysninger (barne- og ungdomstrinnet)

I skjemaet for skoleopplysninger skal koordinatoren i kommunen fylle inn antall elever pr. skole og e-postadresse til skolens kontaktperson (skjemaet vil koordinatoren motta fra KoRus/NOVA). Antall elever skal tilsvare antall som vil inviteres til å delta. Elevtallet skal tilsvare antall engangskoder (innloggingskoder for elevene) som blir opprettet.

På den første siden i skjemaet skal det fylles inn fylkesnavn/kommunenavn, hvilke skolenivåer (barne- og/eller ungdomstrinnet) som skal delta, og om det skal samles inn opplysninger om hvilken

skole elevene går på (skoletilhørighet). Skoletilhørighet er en forutsetning for å kunne kjøpe skolerapporter i kommuner der det er mer enn én skole.

Hvis kommunen ønsker å samle inn opplysninger om hvilken skole elevene går på (skoletilhørighet) må det krysses av på første side (arkfane) i skjemaet.

På andre og tredje side (arkfane) skal koordinatoren fylle inn elevtall pr. skole, og e-postadressen til skolens kontaktperson for hhv ungdomstrinnet og barnetrinnet. Dette må fylles ut for alle skoler som skal være med i undersøkelsen.

For kommuner som ønsker skoletilhørighet

Dersom det er færre enn 99 elever på en skole, må det fylles ut antall gutter og antall jenter på hvert klassetrinn. Hvis det ikke er minst 10 gutter og 10 jenter i hvert av klassetrinnene, må skolen slås sammen med en annen skole. Hvis skolen fortsatt ikke oppfyller «10-kravet» etter å ha slått seg sammen med en annen skole, må den slås sammen med enda en skole. Enheter av sammenslåtte skoler vil få merkelappen «Ukjent skole». Det er kun mulig å lage én slik enhet (sammenslåingsgruppe) i hver kommune.

Vær oppmerksom på at dersom det ikke er slått sammen tilstrekkelig med skoler, må en eller flere skoler velges i feltet «Slå sammen skoler» (kolonne L). I slike tilfeller vil man få en advarsel i skjemaet: «Her må flere skoler bli slått sammen. Velg hvilke du vil slå sammen i feltet 'slå sammen skoler'». Klikk av for «ja» i kolonne L (slå sammen skoler). Alle skoler merket «ja» vil nå være slått sammen til én ukjent skole.

Hvis en kommune er for liten til å ha med både kjønn og klassetrinn i undersøkelsen, vil NOVA sørge for dette når undersøkelsen for denne kommunen settes opp i Ungdataportalen. Det vil da komme opp følgende informasjon i skjemaet: «Her må NOVA se nærmere på oppsettet, ev. vil klassetrinn og/eller kjønn bli fjernet».

Retur av skjema for skoleopplysninger

Skjemaet returneres til Ungdatasekretariatet ved NOVA på e-post ungdata@oslomet.no eller kontaktperson hos KoRus (avhengig av hva som er avtalt med KoRus/NOVA).

5. Resultatrapporter

I Ungdata inngår følgende rapporter i gratisløsningen:

- Rapport med nøkkeltall basert på grunnmodulen
- Trendrapport med alle spørsmål som har vært med minst én gang i tillegg til siste undersøkelse (gjelder ikke Ungdata junior)
- Svarfordelingsrapport med alle valgte spørsmål
- Kjønnrapport med alle valgte spørsmål
- Klassetrinnsrapporter med alle valgte spørsmål
 - Separat pr. skolenivå
 - Sammenstilling 8.trinn-Vg3

Rapport med nøkkeltall og trendrapport sendes til kommunen fra KoRus/NOVA, de andre rapportene kan lastes ned fra Ungdataportalen av kommunene (ungdatakoordinator).

Normalt vil det ta tre uker (15 virkedager) fra undersøkelsene på ungdomsskolene og videregående skole er avsluttet, til rapportene leveres og blir tilgjengelige i portalen. For undersøkelsene på barneskolen vil det normalt ta 6 uker (30 virkedager).

Det er i tillegg mulig å bestille andre rapporter som er priset fra Rambøll, via Ungdataportalen (se mer under avsnitt 10. Prislister for rapporter og egendefinerte spørsmål). De som ønsker rapporter med sine egenkomponerte spørsmål må bestille dette, NOVA lager ikke lenger tabellframstillinger av slike spørsmål.

6. Ungdataportalen

Fra 2020 har Ungdata en ny undersøkelsesportal der kommunene skal kunne registrere opplysninger som trengs for administrasjon og gjennomføring av undersøkelsene. **NB! På grunn av forsinkelser fra teknisk leverandør vil det være NOVA som gjør dette i 2020.**

6.1 Kommune-/fylkesbruker

Kommunens/fylkeskommunens ungdatakoordinator får tilsendt en e-post når hun/han er opprettet som bruker i portalen.

6.2 Oppfølging av svarinngang

I portalen vil kommunen/fylkeskommunen kunne følge med på hvor mange elever som har svart på undersøkelsen fortløpende.

6.3 Avslutning av undersøkelsen

Når kommunene/fylkeskommunene er ferdige med undersøkelsen, skal koordinator trykke på «Avslutt» i Ungdataportalen.

Når undersøkelsen er avsluttet, vil NOVA og KoRus vurdere kvaliteten på data fra undersøkelsen. Dersom det viser seg at svarprosenten er spesielt lav, eller at det er andre forhold som tilsier at publisering eller analyser av datamaterialet ikke vil være faglig forsvarlig, forbeholder NOVA og KoRus seg retten til å avstå fra å rapportere fra undersøkelsen.

6.4 Nedlasting av standardrapporter

Senest tre uker (15 virkedager for ungdomstrinnet og videregående skole) eller seks uker (30 virkedager for barnetrinnet) etter endt datainnsamling vil kommunen/fylkeskommunen få mulighet til å laste ned sine standardrapporter:

- Svarfordeling
- Kjønn
- Klassesertrinn

Nøkkeltalls- og trendrapport leveres av KoRus/NOVA.

6.5 Rapporter med egenkomponerte spørsmål

Fra og med 2020 kan man bestille rapporter med egenkomponerte spørsmål fra Rambøll, disse er priset. Grunnen til dette er at oppsettet for disse rapportene må lages (programmeres) særskilt for de egenkomponerte spørsmålene til kommunen/fylkeskommunen.

NOVA vil fra og med 2020 ikke lenger lage tabelloversikter for de egenkomponerte spørsmålene (for priser, se avsnitt 10. Prislister for rapporter og egenkomponerte spørsmål).

6.6 Bestilling av prisede rapporter fra Rambøll

Kommunen/fylkeskommunen kan bestille andre rapporter enn standardrapportene i portalen. Fra og med 2020 er det Rambøll som administrerer bestillingene og faktureringen (ikke NOVA som tidligere). Fra og med 2020 er det også mulig å bestille slike rapporter for Ungdata juniorundersøkelsene.

For priser se avsnitt 10. Prislister for rapporter og egendefinerte spørsmål.

6.7 Skolene mottar informasjon og materiell via Ungdataportalen

Fra og med 2020 skal kommune/fylkeskommune kun sende ut informasjonsbrevet til skoleledelsen (se vedlegg 1). Kontaktpersonen ved skolene vil få tilsendt all informasjon og materiell som trengs for å gjennomføre undersøkelsen i e-poster fra KoRus og NOVA. Dette sendes ut via Ungdataportalen.¹

7. Gjennomføringen på skolene

Det er skolene som er ansvarlige for å organisere og gjennomføre selve datainnsamlingen på skolen.

Som nevnt over skal kommunen/fylkeskommunen sende et informasjonsbrev til skolens ledelse. Skoleledelsen skal oppnevne en kontaktperson som skal koordinere undersøkelsen på skolen.

Kontaktpersonen mottar en tredelt informasjonspakke fra KoRus/NOVA, via Ungdataportalen, når kontaktperson er registrert i portalen (av NOVA/KoRus eller annen bruker). I informasjonen til kontaktpersonen står alt vedkommende skal gjøre, det er også en instruks til den som skal administrere undersøkelsen på skolen, og et informasjonsbrev som skal distribueres til foresatte og elever minst 14 dager før oppstart.

Skolene som deltar i ungdataundersøkelsen mottar altså følgende dokumenter:

- Informasjon til skolens ledelse (mottas fra NOVA/KoRus, ungdatakoordinatoren i kommunen sender dette til skolens ledelse).
- Informasjon til kontaktperson på skolen (mottas via Ungdataportalen).
- Informasjon til administrator, dvs. den som administrerer undersøkelsen i klasserommet (mottas via Ungdataportalen).
- Informasjon til foresatte og elever (mottas via Ungdataportalen).

7.1 Roller ved skolene

På hver skole skal det være en kontaktperson som koordinerer og organiserer undersøkelsen på skolen.

I hvert klasserom skal det være en administrator, det vil si en lærer eller annen voksen person som administrerer undersøkelsen.

7.2 Informasjon til foresatte og elever

I Ungdata er det skolene som distribuerer og formidler informasjon til foresatte. Rammene NOVA har lagt for hvordan man skal sikre at samtykke til deltakelse er «frivillig, uttrykkelig og informert», innebærer at informasjonsbrevet må sendes via de kanalene som skolen normalt bruker for å nå ut med viktig informasjon til sine elevers foresatte; via e-post eller vanlig brevpost – altså ikke kun som ranselpost. Alle foresatte skal informeres om undersøkelsen minimum 14 dager før gjennomføringen.

¹ Tidligere var kommune/fylkeskommune ansvarlig for dette, men det er ikke lenger tilfelle.

Begge deler presiseres i informasjonsmateriellet til skolene. Foresatte kan få tilsendt spørreskjemaet som gjelder for undersøkelsen ved å ta kontakt med KoRus.

7.3 Innlogging med tilfeldig engangskode

Alle barn og unge som skal delta i en ungdataundersøkelse får utdelt en tilfeldig engangskode som de logger seg inn med for å svare på undersøkelsen. Det er ingen direkte kobling mellom personen som svarer og brukernavnet. I etterkant er det heller ingen kobling mellom besvarelsen og den tildelte engangskoden.

7.4 Bekreftelse via nettskjema

Før skolen mottar engangskodene til undersøkelsen MÅ kontaktpersonen bekrefte at de har mottatt informasjon, at foresatte har fått tilstrekkelig informasjon, og at alle administratorer er kjent med instruksjoner og prosedyrer.

Bekreftelsen gjøres via et nettskjema. Kontaktpersonen på skolen vil få tilsendt en e-post med påloggingsinformasjon. Først når nettskjemaet er besvart vil kontaktpersonen få tilsendt engangskodene.

7.5 Beredskap

Undersøkelsen spør om forhold som kan vekke følelser eller reaksjoner hos noen. Derfor skal skolene/kommunen/fylkeskommunen sikre at helsesykepleier/skolehelsetjenesten er klar med beredskap i etterkant av undersøkelsen for de elever som måtte ha behov for det. På slutten av spørreskjemaet informeres det om mulighetene for å henvende seg til skolehelsetjenesten og Røde Kors' anonyme samtaletilbud «Kors på halsen».

7.6 Gjennomføringen i klasserommet

Det er utarbeidet en egen instruks til administratoren som er til stede i klasserommet under gjennomføringen. Den som administrerer undersøkelsen i klasserommet skal sette seg inn i instruksene før gjennomføring. Det er viktig at alle følger instruksene, slik at personvern hensyn blir ivarettatt, og at alle elevene får informasjon om undersøkelsen før de avgjør om de vil være med eller ikke (ser mer om informasjon til elevene under neste avsnitt).

7.7 Følgende gjelder for gjennomføring i klasserommet

- Før det er endelig avklart hvilke elever som skal delta, skal administrator gi klassen god informasjon om formålet med undersøkelsen. Dette skal enten skje ved å vise informasjonsfilmen (www.ungdata.no/info-film) eller å lese teksten fra informasjonsskrivet høyt foran klassen. Dette skal skje før engangskodene deles ut til elevene.
- Undersøkelsen skal gjennomføres på lik linje med en prøve. Det vil si at elevene ikke skal sitte sammen eller snakke sammen når de svarer på undersøkelsen.
- Elevene skal plasseres slik at de ikke kan se hverandres svar.
- Administrator kan hjelpe elever med tekniske spørsmål og eventuelle uklarheter i spørreskjemaet. Administrator skal ikke fylle ut svarene for eleven.
- **Administrator skal ikke under noen omstendigheter følge med på elevenes besvarelser.**
- Elever som er ferdig før timens slutt, bør ikke forlate klasserommet/lokalet.
- Elever som ikke skal delta, skal ha et alternativt pedagogisk opplegg. Anbefalingen er at dette er en aktivitet på datamaskin/nettbrett, slik at det ikke er åpenbart hvem som ikke deltar.

7.8 Besvarelse av spørreskjema

- Elevene svarer på spørreskjemaet ved å logge seg på med engangskoden de har fått utlevert.
- Det finnes fire språkvalg: bokmål, nynorsk, engelsk og nord-samisk. Eleven velger språk ved å trykke på det aktuelle språket under «Neste-knappen» (se bilde 1 under).
- Elever som ønsker det, kan få opplest spørsmålet (se bilde 2a og 2b under):
 - Da må man markere den teksten man ønsker opplest.
 - Det er viktig at de som skal bruke denne funksjonen bruker øretelefoner/ørepropper.
- Elevene kan hoppe over spørsmål de ikke ønsker å svare på, og slutte å svare hvis de ønsker det.
- Elevene bes om å trykke avslutt når de er ferdige med å svare.
- Til slutt i skjemaet får elevene informasjon om hvem de kan ta kontakt med hvis de ønsker noen å snakke med etter å ha gjennomført undersøkelsen (se Bilde 3).
- Engangskodene varer i 2 timer eller til eleven har trykket avslutt til sist i spørreskjemaet.

Bilde 1. Valg av språk:

BAKGRUNNSSPØRSMÅL

Er du gutt eller jente?

Gutt.

Jente.

Annet.

< > Neste

ungdata

Bokmål Nynorsk Engelsk Samisk

Bilde 2a. Opplesing av spørsmål – tekst markeres (NB! Elevene må bruke øretelefoner):

REAKSJONER HJEMME

Tenk på siste 12 månedene. Har dine foreldre/foresatte....

	Nei, aldri	Ja, en eller to ganger	Ja, tre ganger eller mer
... nektet deg å gå ut på fritiden?	☐	☐	☐
... sagt at de skammer seg over deg?	☐	☐	☐
... kalt deg for krenkende ting, f.eks. idiot, verdiløs, hore, homo?	☐	☐	☐
... truet med å kaste deg ut hjemmefra?	☐	☐	☐
... truet deg med vold?	☐	☐	☐

Bilde 2b. Aktiver opplesing av spørsmål ved å trykke på avspill på panelet i venstre hjørne i skjemaet:

Bilde 3. Informasjon til elevene sist i spørreskjemaet:

Du har nå svart på alle spørsmålene i undersøkelsen.

Ønsker du å snakke med en voksen etter at du har svart på spørsmålene?
Ta kontakt med helsesøster eller helsesykepleier på skolen din eller Helsestasjon for ungdom.

Du kan også ringe Kors på halsen på nummer 800 333 21 (åpent mandag-fredag kl. 14.00 – 22.00) eller Barnas alarmtelefon på nummer 116 111. Det er gratis å ringe fra mobil eller fasttelefon, og du er helt anonym. Synes du det er lettere å skrive ned tankene dine, kan du sende en melding på www.korspahalsen.no og få et personlig svar fra en voksen (som er frivillig i Røde Kors).

Vennligst klikk på "Avslutt".

 Avslutt

ungdata

Bokmål Nynorsk Engelsk Samisk

7.9 Melding om avsluttet undersøkelse

Når skolene er ferdige med datainnsamlingen, skal de melde om at undersøkelsen er avsluttet via en lenke som ligger i e-posten de har fått engangskodene i. Da vil kommunens ungdatabakgrunnleder få melding om dette pr. e-post.

8 Personvern

8.1 Barneskolen og ungdomsskolen: anonym datainnsamling

Datainnsamlingen til ungdatabakgrunnleders undersøkelsene på **barneskolen** og **ungdomsskolen** gjennomføres som anonyme undersøkelser, og skal ikke meldes til Norsk senter for forskningsdata (NSD)/personvernombudet ved OsloMet.

For å sikre at en undersøkelse er anonym når man samler inn data, er det viktig hvor mange elever som har ulike kjennemerker (kjønn, klassetrinn og skoletilhørighet). For å unngå at vi samler inn data vi ikke har lov til, opererer NOVA med relativt strenge grenser for hva som regnes som anonymt. NOVA har i samråd med sitt personvernombud, NSD, lagt seg på en grense på at det skal være minst 10 ungdommer i hver «celle» når personidentifiserende opplysninger krysses med hverandre. Det betyr altså at det må være minst ti gutter og ti jenter i hver klasse i kommunen som skal gjennomføre undersøkelsen, for at de skal kunne ha med spørsmål om både kjønn og klassetrinn. Hvis en kommune ønsker å ha med skoletilhørighet krever dette videre at det da er minst ti gutter og ti jenter i hver klasse på hver skole. Her er det også mulig å slå sammen mindre skoler til større enheter for å oppnå dette.

8.2 Videregående skole: innsamling av indirekte personidentifiserbare opplysninger

I ungdatabakgrunnleders undersøkelsene blant elever på videregående skole samles det inn opplysninger som i henhold til personvernforordningen **GDPR² defineres som personopplysninger**. Dette gjelder **opplysninger som indirekte kan knyttes til enkeltpersoner** som kjønn, klassetrinn og sted eller kombinasjonen av kjønn, klassetrinn, studieretning, eller andre opplysninger som skolekarakterer, landbakgrunn, bosituasjon, skoletilhørighet og hjemkommune.

Når det samles inn slike opplysninger kan det være mulig å indirekte identifisere én enkeltperson ut fra en besvarelse, men det vil nesten alltid kreve utstrakt lokal kjennskap. Det vil ikke være mulig å identifisere de fleste elevene som deltar i undersøkelsene på videregående skole på bakgrunn av de opplysningene som samles inn.

² General Data Protection Regulation (GDPR).

Når man samler inn personidentifiserbare opplysninger i en undersøkelse, må undersøkelsen godkjennes av NSD og OsloMets personvernombud, og det må utarbeides en personvernkonsekvensutredning (Data Protection Impact Assessment - DPIA). De som ønsker det, kan få tilsendt DPIAen til ungdataundersøkelsen ved å henvende seg til NOVA (ungdata@oslomet.no).

8.2.1 Konfidensialitet

Alle som deltar er sikret full konfidensialitet når det gjelder deres besvarelser. Det er bare forskere og rådgivere ved NOVA, forskere og rådgivere som NOVA samarbeider med, og personer som jobber med prosjektet i firmaet som registrerer de elektroniske besvarelsene (Rambøll), som har tilgang til de fullstendige dataene. Alle som behandler slike data har undertegnet en taushetserklæring, og har taushetsplikt.

8.2.2 Oppbevaring av data

Når en undersøkelse er ferdig oppbevares data på egen server i Tjenester for Sensitive Data (TSD). TSD oppfylder lovens strenge krav til behandling og lagring av sensitive forskningsdata og krever tofaktor autentisering. Kun noen få personer ved NOVA har tilgang til datasettene på TSD for analyse.

Ved nyttår fem år etter at undersøkelsen er gjennomført, anonymiseres materialet ved at alle opplysninger som indirekte kan bidra til å identifisere enkeltpersoner, blir slettet.

8.2.3 Unntak fra retten til innsyn, retting og sletting av opplysninger

I GDPR er det bestemt at den registrerte skal ha rett til å få innsyn i opplysninger om seg selv, samt rettet eller slettet. I Ungdata avvikes dette kravet, dette er gjort i samråd med NSD. Dette fordi man, som nevnt, må ha utstrakt lokal kunnskap for å kunne identifisere enkeltpersoner. Det er derfor ikke mulig å identifisere deltakere kun ut i fra en enkel henvendelse. Hvis det skulle ha vært mulig å identifisere enkeltpersoner ville NOVA være nødt til å samle inn ytterligere informasjon. Dette er ikke ønskelig i henhold til prinsippet om minimalisering av data.

Siden det er vesentlige utfordringer knyttet til om en enkeltperson med sikkerhet kan identifiseres i datasettet, og at den som henvender seg faktisk har deltatt i undersøkelsen, bortfaller rettighetene til innsyn, retting og sletting mv.³

9. Spørreskjema

Spørreskjemaet som brukes i Ungdata inneholder spørsmål om mange ulike temaer. Disse temaene er ment å dekke helheten i barn- og ungdoms liv, og dermed gi et bredt bilde av hvordan det er å være ung i Norge i dag.

Spørsmålene i spørreskjemaet er tilpasset de ulike aldersgruppene (skolenivåene).

For **barnetrinnet** består spørreskjemaet kun av et fast sett med obligatoriske spørsmål (grunnmodulen).

I undersøkelsene på **ungdomstrinnet og videregående skole** er skjemaet bygget opp av tre deler:

1. Grunnmodul: Et fast sett av spørsmål som stilles til alle ungdommer som deltar i Ungdataundersøkelsene.

³ Konkret gjelder det følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20), jf GDPR/personvernforordningen artikkel 11 (2). De som svarer på undersøkelsen blir informert om dette på forhånd.

2. Tilleggsmoduler: Kommuner og fylkeskommuner kan velge å ta med utdypende spørsmål om temaer fra Ungdatas faste temamoduler.
3. Egendefinerte spørsmål: Det er også mulig å lage egne spørsmål som er relevante for lokale forhold.

Det er mulig å velge tilsammen inntil 80 tilleggsspørsmål og egenkomponerte spørsmål. Med et slikt omfang vil grunnmodulen utgjøre om lag halvparten av spørsmålene i skjemaet. Det skal normalt ikke ta mer enn én skoletime for ungdommene å svare på undersøkelsen.

I forbindelse med spørreskjemarevisjonen av skjemaet som brukes i Ungdata i 2020-2022 ble antall spørsmål i grunnmodulen, og antall spørsmål man kan ha med fra tilleggsmoduler og egendefinerte spørsmål redusert. Dette ble gjort for at spørreskjemaene i Ungdata ikke skal være for omfattende å besvare for ungdommene. I 2017-2019 svarte i alt om lag halvparten av ungdommene som var med i Ungdata, at undersøkelsen var for lang ([A. Bakken.2019. Ungdata 2019. Nasjonale resultater](#)).

9.1 Tema i spørreskjema

Den obligatoriske delen av spørreskjemaet omhandler en rekke temaer som gjelder ungdoms liv og livssituasjon. Det er spørsmål om forholdet til foreldre og venner, om skolearbeid og trivsel, fritidsaktiviteter og mediebruk, utdanning og framtidsplaner, helse og levevaner, samt rusmiddelbruk og atferdsproblemer. De valgfrie spørsmålene er ordnet i tilsvarende temabolker, og er utdypende i forhold til spørsmålene i den obligatoriske delen. (Se mer om dette i Ungdata-spørreskjemaet for 2020-2022, skjemaet får kommunen/fylkeskommunen tilsendt fra KoRus).

9.2 Valg av spørsmål i samarbeid med KoRus

Valg av tilleggsspørsmål gjøres av kommunene og fylkeskommunene i samarbeid med KoRus.

9.2.1 Tilleggsmodul om selvskading

Tilleggsmodulene F5 og F6 om selvskading inneholder spørsmål som for mange ungdommer vil oppleves som spesielt sensitive. NOVA har satt som en forutsetning for å kunne velge disse to modulene, at kommunen/fylkeskommunen har etablert et samarbeid med RVTS eller et annet kompetansesenter på selvmords-/selvskadingsproblematikk. Hvis kommunen/fylkeskommunen ikke allerede har et slikt samarbeid, så kan KoRus i den aktuelle region kontaktes for å få vite hvordan man skal gå fram.

9.3 Sammenlikning av resultater lokalt, regionalt og nasjonalt

Alle ungdatabundersøkelsene har et sett spørsmål som er obligatoriske. Det gjør det mulig å sammenligne resultater fra egen kommune med resultatene fra alle andre kommuner som gjennomfører undersøkelsen, og med tall for hele landet.

9.4 Tilgang til spørreskjemaene

Kommunen/fylkeskommunen får tilsendt en PDF-versjon av hele ungdatabundersøkelseskjemaet og skjemaet for Ungdata junior, fra KoRus. Spørreskjemaet som er valgt for den enkelte kommunes/fylkeskommunes undersøkelse, lastes ned fra Ungdataportalen.

10. Prislister for rapporter og egendefinerte spørsmål

	Kjøp av tilleggstjeneste. Betales av den enkelte virksomhet som bestiller tjenesten	Pris ekskl. mva
1	Kjøp av egendefinerte spørsmål, fra 1-10 spørsmål (uten rapport), pris per spørsmål	Kr 950
2	Kjøp av egendefinerte spørsmål, fra 11-30 spørsmål (uten rapport), pris per spørsmål	Kr 550
3	Kjøp av rapport for egendefinerte spørsmål, fra 1-10 spørsmål, pris per rapport	Kr 3 500
4	Kjøp av rapport for egendefinerte spørsmål, fra 11-30 spørsmål, pris per rapport	kr 5 500
5	Standardrapporter på skolenivå, pris per rapportsett	kr 6 700
6	Standardrapporter for sammenslåtte enheter, pris per rapportsett	kr 5 500
7	Standardrapporter for utvalgte grupper, pris per rapportsett	kr 5 500
8	Sammenlikningsrapporter, pris per rapport	kr 5 500
9	Andre rapporter, dvs. spesialrapporter og rapportvelger, må avtales spesielt med Rambøll	Må avtales

11. Bruksrett og utlevering av data

NOVA er eiere av opplysningene som samles inn og har ansvar for å forvalte opplysningene i tråd med formålet med undersøkelsen, og etter de retningslinjer som eventuelt er satt av personvernmyndighetene. NOVA har bruksrett til alle opplysninger som samles inn. Data fra undersøkelsen vil sammen med andre ungdataundersøkelser bli lagt inn i Den nasjonale ungdatabasen.

De regionale kompetansesentrene for rus har bruksrett til Ungdatabasen.

Kommunen/fylkeskommunen står fritt til å samarbeide med eksterne instanser for analyse av data og utforming av rapporter. Oppdragsgiver og andre instanser kan få tilgang til data fra Ungdatabasen etter søknad til NOVA. NOVA vil i slike tilfeller inngå en utleveringsavtale med søker, der det framgår hvilke data som skal utleveres, hvem som skal bruke data, hvordan dataene skal oppbevares og hva som er formålet med bruken av data. NOVA forbeholder seg retten til å fjerne eller grovkategorisere variabler før utlevering av data, dersom dette er nødvendig for å sikre at respondentenes anonymitet blir ivarettatt. Det er utformet et søknadskjema for dette formålet, som kan fås ved henvendelse til NOVA eller KoRus.

12. Offentliggjøring av resultater

Kommunen/fylkeskommunen står fritt til å avgjøre når og hvordan de vil formidle resultatene fra undersøkelsen. Rapportene NOVA leverer omfattes av Offentlighetslovens §3 om rett til innsyn.

NOVA vil normalt offentliggjøre resultater fra undersøkelsen og kommunens/fylkeskommunens nøkkeltallsrapport på [Lenke til Ungdata-nettsiden](#), tre måneder etter at datainnsamlingen er avsluttet, eventuelt på et annet tidspunkt dersom dette er avtalt mellom partene. I tillegg gjøres resultatene tilgjengelig i kartløsningen på Ungdatas nettsider.

NOVA og KoRus står fritt til å publisere resultater fra undersøkelsen tre måneder etter at datainnsamlingen er avsluttet. NOVA og KoRus har full rett til å publisere eller på andre måter offentliggjøre resultater fra prosjektet i de publikasjoner og medier som NOVA og KoRus ønsker.

I all publisering og offentliggjøring fra undersøkelsen skal resultatene være anonymisert. Ingen enkeltpersoner skal kunne gjenkjennes eller identifiseres.

13. Ungdata.no

Ungdata har en egen nettside – [Lenke til Ungdata-nettsiden](#) - der du finner mer informasjon om Ungdata, resultater, pågående forskningsprosjekter, og publikasjoner.